

- [Facebook](#)
- [Twitter](#)
- [RSS Feed](#)

Søg på en bog

- [Kritik »](#)
- [Artikler »](#)
- [Podcasts »](#)

Nyhedsbrev:

Email

- [Om LitteraturNu](#)
- [Redaktion & Skribenter](#)
- [Kontakt](#)

Copyright 2015 · LitteraturNu · All Rights Reserved

☺

Synes godt om 57 personer synes godt om dette. Opret en profil for at se, hvad dine venner synes godt om.

Se, hvor meget du kan

Af [Merete Enggaard Jakobsen](#) | 16. november 2020

En samtale om ‘Livet er roligt i vitrineskabet’ af Hanadi Zarka

LIVET ER ROLIGT I VITRINESKABET er en digtsamling af syriske Hanadi Zarka. Den danske oversætter Naja Bjørnsson og anmelder Merete Enggaard Jakobsen har haft en snak om digtsamlingen, om Zarkas særlige punchlineagtige stil, fornemmelsen af krigens langstrakthed i digtene og om arbejdet med oversættelsen.

Merete Enggaard Jakobsen: Det er surrealistisk at læse en beretning fra et område, hvor krigen foregår imens man læser, af en forfatter der befinder sig midt i det, både i skriveøjeblikket, på udgivelsestidspunktet og når man sidder med bogen mellem hænderne. Det gør det tydeligt for mig, hvordan man er vant til, at litteratur er grundlagt på en eller anden form for afstand eller forskydning, enten i tid eller sted. Det er næsten betingelsen for en ‘historie’. Men det er ikke tilfældet her. Det er heller ikke en historie, Zarka fortæller. Har du tænkt over, hvad det betyder for det litterære udtryk at skrive fra en krigs ‘nu’? Også i forhold til anden litteratur om krig, og i forhold til dit kendskab til anden arabisksproget litteratur?

Naja Bjørnsson: Jeg tror, i forhold til det du siger, at der er forskel på poesi og prosa. Prosa fra krig har netop disse udfordringer – hvordan skaber man et sammenhængende narrativ under så kaotiske og voldelige forhold, hvordan fortæller man overhovedet? Jeg har både læst prosa fra den syriske og libanesiske borgerkrig, hvor fortælleren konstant peger på umuligheden i at fortælle, eller umuligheden i at nogen vil kunne forstå eller tro på historien. Poesiens styrke i en krigstilstand er måske, at den netop ikke sigter mod at fortælle en historie, men derimod præsenterer kondenserede sindsstemninger og sansninger fra et nu. Dette betyder ikke at digtene er kontekstløse, eller tidsløse – jeg fornemmer gennem hele samlingen en udmattelse, der netop peger på krigens langstrakthed.

MEJ: Jeg fornemmer også udmattelse. Samtidig er der en interessant kontrast eller umulighed i sammenfaldet mellem den langstrakte tid og et stillestående nu (som

netop er mangel på udstrækning eller forløb). Det er jo en ekstremt klaustrofobisk situation. Og på en måde får det også konkrete, rumlige effekter i teksten: flere steder skriver hun om at “støde ind i sig selv”, at det er trangt, ikke at have “noget sted at stille sin skygge”, “ingen skygge at stille sig i”, osv. Det virker som et kropsligt ubehag, der har med både tid og plads at gøre. Et sted skriver hun en surrealistisk scene frem, hvor hun først hopper over sit eget lig, dernæst ind i den bus, der kørte det over, kaster sin krop på det første tomme sæde og “lader som om” hun er død. Det er jo en helt vild scene, hvor hun selv indtager alle rollerne eller pladserne som død, skin-død, offer og gerningsmand – selvom hun dog ikke direkte skriver, at hun sætter sig bag rattet, og det også er uklart, om bussen slog hende ihjel eller om det netop kørte et lig over, at hun altså allerede var død – det får det til at snurre i hovedet på mig. Da jeg læste Zarkas bog tænkte jeg meget på den libanesiske forfatter og kunstner Jalal Toufic – måske kender du ham? – der har skrevet om Libanons borgerkrig og han taler om to slags død (nu hvor jeg genlæser mine noter fra mødet med ham, det var i forbindelse med en studietur til Beirut, bliver jeg i tvivl om det faktisk var ham, der sagde det præcis sådan; ellers kan idéen om “two deaths” også findes hos den franske psykoanalytiker Jacques Lacan) – den konkrete, fysiske død og den symbolske. Pointen hos Toufic er, at der i en krig opstår en surrealistisk situation, hvor der ikke længere er nogen sikkerhed for, om det levende er levende og det døde dødt. Hos Zarka går de døde omkring overalt i teksten. Og man ser, at der kan indtræffe en symbolsk død før den materielle død, og omvendt, at den materielle død kan indtræffe hurtigere end den symbolske bearbejdning kan nå at følge med. Når mændene tager afsted i krig i Livet er roligt i vitrineskabet begynder deres mødre allerede at sy deres ligklæder, og på den måde er de allerede symbolsk døde, før den fysiske død indtræffer. Men når alt det er sagt, så synes jeg også, at der er en stor frihed i Zarkas tekst. Som tekst er den bestemt ikke trang. Du skriver i efterordet, at der er en fin balance mellem det højstemte og det dagligdags, og et sted skriver hun et digt om Nicole Kidman, Michelle Pfeiffer og Marilyn Monroes hvidhed og slutter: “det har intet med krigen i Syrien at gøre”. Det er både som om hun taler direkte til læseren og siger “jeg er ligeglad med, hvad du tror, du skal læse (en bog om krig)”, men også som om der er et ubehag eller en irritation i formen, der får den til at pose ud forskellige steder. Kan du sige noget om Zarka som poet? Jeg tænker især i forhold til den arabiske litterære tradition.

NB: Jeg kender ikke Jalal Toufic, men hans arbejde lyder spændende! Jeg synes du har fat i mange vigtige aspekter af “krigens rum”. Krigens stillestående, kedsommelige hverdag med begrænsede muligheder for at handle og bevæge sig er kombineret med den konstante fare for at dø. Jeg bliver nødt til at citere et digt, som jeg også citerer i mit efterord, for det opsummerer hele denne spænding så sindssygt præcist: “Ingenting/Ingenting sker her/jeg ringer til dig/for at overbevise mig om at jeg lever”. Her finder vi kedsomheden, livsfaren og følelsen af allerede at være død – en følelse, der går igen i rigtig meget ny, syrisk litteratur. Vi kan læse, hvordan døden er blevet så almindelig, at man ikke længere chokeres, og det vækker så til gengæld en følelse af sorg og skam, som man for eksempel ser, når Zarka skriver: “Jeg er trist fordi min smertetærskel er blevet højere/tabene gør ikke længere ondt på mig”. Jeg har lige læst antropologen Ivana Mačeks fantastiske bog Sarajevo under Siege, der undersøger, hvordan indbyggerne i Sarajevo oplevede krigsårene i første halvdel af 90erne. Hendes beskrivelse af, hvordan fænomenet død ændrer sig er bare én af mange ting, som jeg genkender fra den syriske krigslitteratur. Maček undersøger ikke krigen som noget politisk, historisk eller militærstrategisk, men netop som en meget kompleks levet erfaring, og den forståelse af krig, tror jeg er vigtig. At det højstemte og hverdagslige eksisterer side om side i digtsamlingen, ses tematisk – Zarka skriver om døden, de daglige rutiner og kærlighedskvalerne – og er, som du skriver, også en formmæssig pointe, for sproget er til tider meget poetisk tungt og andre gange helt enkelt og direkte, nøgternt og tørt konstaterende. Pfeiffer-digtet har måske også en form for humor i sig? Fordi hendes påstand om, at hadet til disse kvinder ikke har noget med krigen at gøre, virker lidt utroværdig, som når nogen vredt siger “jeg er ikke sur!”. Peger hun måske også her på det klaustrofobiske, at alt kommer til at handle om krigen i krigen?

Jeg har lært Zarka at kende gennem Livet er roligt i vitrineskabet, og derfor kender jeg hende også først og fremmest gennem disse digte. Jeg ved, at hun før har været interesseret i kvindefiguren i sin skrivning, og at hun også har skrevet et værk ved navn Alzheimers. Hun er altså ikke blevet forfatter på grund af krigen i Syrien, og giver udtryk for, at emnerne i højere grad vælger hende end omvendt – da hendes mor blev ramt af Alzheimers blev Alzheimers et tema, og da krigen brød ud i Syrien, blev krigen et tema. Zarka skriver, som de fleste forfattere, fordi hun ikke kan lade være, og ikke med en bestemt læserskare i sinde.

Jeg tør ikke sige for meget om den arabiske litterære tradition, simpelthen fordi det er et for stort emne, men jeg kan sige, at hun tilhører den modernistiske strømning, der startede i 50erne i Libanon og Syrien og brød med de gængse regler om metrik og

rytmik. Aktuelt er hun en del af de syriske forfattere, der enten fra Syrien eller i eksil, skriver om årene i Ba'ath-Syrien, revolutionen, krigen, flugten og eksilet.

MEJ: Ja, det er klart, "den arabiske litterære tradition" er selvfølgelig et alt for overgribende emne at sige noget opsummerende om her. Det jeg tænkte på var måske, om det går at sige noget mere specifikt om Zarkas form og hvad der kendetegner den i forhold til den litterære kontekst, hun skriver sig ind i (fordi jeg stort set ikke kender den, er jeg nysgerrig på, om der er noget her, det kan være vigtigt at vide)? Jeg har også lyst til at spørge ind til den skelnen mellem det standardiserede skriftsprog og det talte sprog, som du nævner i efterordet. Jeg har læst den libanesiske forfatter Elias Khourys roman Yalo i svensk oversættelse (fra 2012, originalen er fra 2002), hvor oversætteren Tetz Rooke forklarer i efterordet, at Khoury bringer det talte sprog ind i romanen (men det lader sig jo ikke overføre i en oversættelse, eftersom der ikke på samme måde skelnes mellem skrift- og talesprog på svensk) – sker det også hos Zarka?

NB: Zarka skriver ikke dialekt, så selv når personerne i digtene taler, er replikkerne skrevet på standardarabisk.

Der er enkelte ord og udtryk, som en garvet læser af arabisk alligevel vil kunne se tilhører en syrisk kontekst. Men lige præcis dén udfordring, du nævner, hvordan man skal markere skiftet mellem dialektalt og standardiseret sprog, har jeg ikke haft.

Noget jeg bemærkede ved formen i digtsamlingen er, at digtene i starten er meget korte og siden bliver længere og måske også mere fabulerende og vidtragende i den poetiske billeddannelse. Stilen med de helt korte, næsten punchline-agtige digte har jeg også set hos andre syriske digtere, der skriver om krigen, og jeg ved ikke, om det kan forklares tematisk. Om det har noget at gøre med den udmattelse, den fremmedgørelse, som digterjeget er midt i. Jeg tror det – og jeg tror også, at det samtidigt bare er en stil, som har rødder i udviklingen af den moderne digtning i 50'erne og frem.

MEJ: Apropos form, så kan man måske også læse dens åbenhed og foranderlighed som en måde netop at pege – som du også nævner ovenfor – på hvor umuligt det er at finde en tilfredsstillende måde at skrive om krigserfaring og hvor svært det er at forlige sig med at skabe ordblomster, når virkeligheden er så horribel. Hvordan kan man skrive godt uden at skrive forskønnende? "Digterne er kujoner", skriver hun, "de kan lave poesi ud af en ært", og "på billeder stinker mennesker ikke". Man kan altså ikke stole på kunstens forhold til virkeligheden eller dens repræsentationsværdi. Denne skepsis eksisterer dog samtidig med, at netop billedannelser er den eneste måde, hun kan holde sig selv på afstand af vanviddet: "en fiktiv navlestreng/holder mig fast til jorden/ jeg frygter at den vil blive klippet over". Det er den mærkelige dobbelthed, jeg synes løber igennem digtsamlingen: krigserfaringen kan ikke rummes eller repræsenteres i sproget, men det kræver samtidig netop symbolsk bearbejdning at overleve i den. Og det bringer mig til titlen Livet er roligt i vitrineskabet. Som jeg læser det, er det en markering af, at digtbogens rum kan sammenlignes med et vitrineskab, en glasmontre, som genstande kan vises frem i med museal afstand. Der er roligt i digtsamlingen, ordene stinker ikke. Læser du det på samme måde?

NB: Jeg tænker, at "livet er roligt i vitrineskabet" er en urovækkende konstatering, fordi et vitrineskab er en meget skrøbelig ting. Livet er roligt bag glasset, men glasset kan så let som ingenting gå i stykker, særligt i den voldelige krigskontekst. Vitrineskabet er samtidigt noget meget hjemligt, og krigen trænger helt ind i de private, hjemlige rum, ligesom den også trænger ind i digterjegets hoved, før hun skal sove. Zarka bruger mange af disse konkrete, hverdagslige objekter som kontrast til volden, døden og de mere abstrakte angstfulde eller modløse følelser – læbestiften, kaffen hun drikker, vitrineskabet. Livet er roligt optræder også i digtet, der starter: "Blomsterne på gardinerne tørrer ikke ud", hvor man hører, at livet står så stille som malerierne, hvor blomsterne ikke tørrer ud og floden ikke strømmer fra billedet og ned på gulvet. Disse ellers bevægelige og foranderlige fænomener er fanget, frosset fast i et nu på malerierne, og for kvinden virker hele livet på samme måde stillestående. "Livet er roligt/livet står i parentes", skriver hun. Flere steder i digtsamlingen er far-karakteren død, og man får også en fornemmelse af, at faren er frosset fast i den alder, han nåede: "og min far i sin militæruniform/er ikke blevet ældre på billedet". Det eneste, der bevæger sig i digtet, er en flue, der flyver ind i vinduets glas og minder digterjeget om den larmende verden udenfor, en verden hun måske har lukket ude i sin nedtrykthed.

Det virker lidt som om, at fortiden eksisterer, mens nutiden er sat på pause og fremtiden dermed er fraværende. Det manglende håb for fremtiden går også igen flere steder i samlingen. Så klaustrofobien virker altså ikke kun stedlig, men også tidslig.

MEJ: Så du læser primært titlen og beskrivelserne af malerierne, mønstrene på gardinet osv. som metafor for, hvordan livet i krigen er (fastfrosset, stillestående), hvis jeg forstår dig rigtigt? Det er jo interessant. Når jeg læser det digt, du nævner, igen, kan jeg sagtens følge din læsning. Samtidig kan jeg ikke lade være med at koble det med de udsagn i teksten, der handler om problemet med at lave billeder af krigens virkelighed (hvilket fører til en skepsis over for billeddannelse som sådan) og den afstandtagen eller ambivalens ift. kunst og digtning, jeg nævnte ovenfor. Men måske er dette spørgsmål bare blevet min kæphest i læsningen, det der har optaget mig mest, så jeg kommer til at genne for meget af tekstens materiale i den retning. Lad os lade den ligge der. Måske kan du så fortælle lidt mere lavpraktisk omkring, hvordan oversættelsen af Zarka blev til?

NB: I 2014 skrev jeg bachelor om krop og sanselighed i ny, syrisk litteratur og da jeg i 2016 begyndte at tænke på speciale, ville jeg gerne fortsætte med emnet. Min daværende underviser (og nuværende kollega) June Dahy nævnte, at hun lige havde fået en ny digtsamling tilsendt af Hanadi Zarka. Jeg var begejstret for, hvad jeg læste, og begyndte at grov-oversætte hele samlingen fra en ende af. En dag mødte jeg Sidsel Andersen, til en Gladiator-reception, da hun stadig arbejdede på forlaget. Jeg fortalte, at jeg var i gang med at oversætte lidt forskellige syriske poeter, og hun var meget interesseret i at se teksterne. Jeg sendte Hanadi og et par andre digtere og hun skrev tilbage, at Gladiator gerne ville bringe et uddrag af Livet er roligt i vitrineskabet i deres litterære tidsskrift Texas Longhorn. Vi talte om at udgive hele samlingen på Gladiator, men fik ikke rykket på det og en dag kom tanken tilbage til mig. Jeg skrev til Sidsel, der meget gerne ville udgive samlingen på hende og Johanne Billes nystartede forlag Harpyie.

I selve oversættelsen har jeg sparret med June Dahy, der har været mentor på projektet, mine redaktører Johanne og Sidsel og sidst men ikke mindst Hanadi, som jeg har chattet utroligt meget med de seneste år. Det har af og til været helt nødvendigt at spørge hende ind til enkelte ord, fordi arabiske ord ofte rummer mange, og modsatrettede, betydninger. Derfor føles det også, som at Hanadi har en fornemmelse af digtenes liv på dansk – selvom hun jo ikke kan læse oversættelsen. Jeg håber en dag, når både coronasituationen og udlændingestyrelsen tillader det, at Hanadi kan komme til Danmark og være med til en udgivelsesfest!

Det føles fantastisk at udgive et helt værk, for jeg har i flere år oversat uddrag til forskellige tryksager og tidsskrifter eller til festivaler og poesiarrangementer. Nu kommer digtene ud i sin originale, samlede form, som de fortjener.

Om skribenterne:

MERETE ENNGAARD JAKOBSEN (f.1984) er cand. mag. og uddannet fra Litterär Gestaltning.

NAJA BJÖRNSSON (f.1989) er cand.mag. i arabisk sprog og litteratur og PhD.-studerende ved Lund universitet.

- Forfatter: Hanadi Zarka
- Illustrator: Clara Birgersson
- Titel: Livet er roligt i vitrineskabet
- Oversat af: Naja Björnsson
- Pris: 199,95
- Forlag: Forlaget Harpyie

Nyeste anmeldelser i kategorierne [Interview](#),

Læs også